

İki istedadlı ömrün bir dayanacağı

Biri fırça, biri də qələm ustadı

Bu günlərdə Əmircana, Tofiq Bayramın uyuduğu torpağı ziyarətə getmişdik. "Yadigarlar"ın növbəti sayını ona həsr etdiyimiz üçün qəbirüstü çəkilişlərimiz var idi. Sükutun hökm sürdüyü bu məkanda qərribə və qərib duyğular ürəyimi elə yuxa etmişdi ki... Şairin məşhur misralarını öz-özümə pıçıldayaraq sanki təskinlik tapmaq istəyirdim:

"Bu gün həyatınam, sabah torpağın, kim tutub dünyanı min il qalacaq?" "İlk beşiyim, son məskənim buradır" deyən Tofiq Bayram, öz vəsiyyətinə görə, xalq rəssamı Səttar Bəhlulzadənin yanında dəfn olunub. Biri fırça, biri də qələm ustadı. Qızılı rəngdəki abidələri... Bir qədər diqqətlə baxsan, sanki onların söhbətlərini eşidərsən. Yer üstündəki dostluqları indi də sanki gül-çiçəyə, daim yaşıl ağaclara, yaxınlıqdakı mavi ləpəli gölə çevrilir. Rəssam təbiətimizin gözəlliklərini tabloları, şair isə poeziyamıza köçürdü. Doğulduqları torpağa əbədi şöhrət gətirdilər.

Tofiq Bayram dekabrın 16-da (1934-cü il) Əmircan kəndində doğulub. Tarixdən məlumdur ki, bu kənd zaman-zaman çox görkəmli şəxsiyyətlərin doğulduğu yurd kimi həmişə diqqət mərkəzində olub. Abbasqulu ağa Bakıxanovdan başlamış indiyə kimi, kəndin çox məşhur övladları adlarını tarixə yazıblar. Elə bu məzarlığın qoynunda neçə-neçə tarixi şəxsiyyət uyuyur. Deyim ki, mən Tofiq Bayramın şeirlərini çox sevirəm. Hər dəfə də onun şeir ümmanının müxtəlif sahillərində dayanaraq düşüncələrə dalıram. Bu qoşa məzar məni bir daha Tofiq Bayramın Səttar Bəhlulzadəyə bağlılığının dərin köklərini araşdırmağa vadar etdi. Amma çox da əziyyət çəkmədim. Məni düşündürən sualların cavabını elə şairin yazdıqlarında tapdım. Onun bütün şeirlərinin mayasında bütöv bir Azərbaycan sevgisi var. Bu şeirlərin hamısının ünsiyyətində, amalında, çəmində vurğulanan həqiqət isə budur:

**Mən vətənə Füzuli,
Abbas Səhhat deyirəm,
Mən vətənə Sabiri
Doğan qeyrət deyirəm.
Mən vətənə Üzeyir,
Müşfiq, Səməd deyirəm,
Günəş kimi müqəddəs
Bir həqiqət deyirəm.**

Həqiqətən də vətəni əziz və daha da sevimli edən onun övladlarıdır. Qəribədir, Tofiq Bayram bu cür şərəfli insanların əksəriyyətinə xüsusi şeir çəlgisi bağlayıb. Elə mükəmməl və poetik təqdimatdır ki, həmin şəxsiyyətlərin yaradıcılığından, həyatından xəbərsiz olanlar belə, o şeir çəlgilərini diqqətlə araşdırsalar əməlli-başlı məlumatlına bilirlər. Belə bölümlərdən biri də "Səttar çəlgisi" adlanır. Həyat-

da addım-addım yol keçib zirvəyə qartal kimi qanadlanan Səttar Bəhlulzadə öz tablolarında ağacları, gülləri dilləndirməyi, lal qayaları danışdırmağı rənglərin, boyaların vasitəsilə bacardı. Tofiq Bayrama görə buna əsas səbəb bu idi:

**Rəssamlıq ilahi vergiydi səndə,
Bəs necə oxutdun gülü-çiçəyi?
Görünür üç ürək varmış sinəndə:
Füzuli, Üzeyir, Səttar ürəyi!**

Əlbəttə, Səttar Bəhlulzadə haqqında az yazılmayıb. Təbii ki, sevənləri də çox olub, paxılığını çəkənlər də, hətta rəqibləri də. Siyahılardan adı pozulsa da, tarixdən heç vaxt silmək mümkün olmayıb:

**Məcnunu olduğun təbiət kimi
Xalqın ürəyində ilahiləşdin.
Bütün paxıllara bir ibrət kimi
Rəqiblər kiçildi, sən dahiləşdin!**

Məhz Tofiq Bayramdan öyrənirik ki, Səttar Bəhlulzadə istedadlı gənclərlə dostluq etməyi çox sevmiş. Bəzən də bir nisgilin həsrətini də duyuruq bu misralarda: "...yaxşı ki, onda var idi "Ağsaqqal" adına layiq cavanlar". Bu ədəbli, bilikli, savadlı, yaradıcı gənclərin arasında şair özü də olardı. Xiffətli bir etirafında duyduq bunu:

**Kövrək uşaq kimi çəkib nazını,
Sübhəcən evində oyaq qalmış. Qartal tərək edəndə öz yuvasını,
Biz də yetimləşib tez qocalmış. Q.**

Nəyi sevməzdi Səttar Bəhlulzadə? Tofiq Bayram bu sualın da cavabını poetik qələmə alıb:

**Ən qatı düşməni ayrılık, yalan,
Saxta adamlara nifrəti vardı.
Deyərdi: doğruya, düzə arxalan,
Yalan başladımı, sənət qurtardı.**

Bəzən rəssama ünvanlanan təriflərin arasında süni sözlər, yalançı ifadələr də olardı. Tofiq Bayramın çox bö-

yük ehtiram və məhəbbətlə portretini yaratdığı o qeyri-adi, bənzərsiz insan öz doğru yolundan heç vaxt çəşməyib. Şair necə gözəl yazıb: "Çoxrəngli, boyalı əsər yaratdın, heç rəngli, boyalı söz danışmadın". Bəlkə elə onları bir-birlərinə dərin tellərlə bağlayan istedadları ilə yanaşı, bu xasiyyətləri, dürüstlükleri olub?! Çünki təsviri incəsənətimizdə Səttar Bəhlulzadə kimdirsə, elə ədəbiyyatımızda da Tofiq Bayram o zirvədə dayanıb.

Şair 1959-cu ildə xalq rəssamı Səttar Bəhlulzadənin əsərlərindən ibarət sərgiyə baxarkən, vəcdə gələrək yazdığı "Gözəllik aşığı" adlı şeirində rəssamın portretini yaradıb. Tofiq Bayramın fikrincə, bu, adi bir sərgi yox, vətənimizin - ana təbiətimizin tabloları sayrışan gözəlliyi və təntənəsi idi. Bu

■ Flora XƏLİLZADƏ, əməkdar jurnalist

gəlmir, Tofiq Bayram onları mənasız söz yığını sayardı-F.X.) qarşı vulkana dönməyən şair, rəssama münasibətdə çox həssas və diqqətli idi. Onlar həm də eyni ayda dünyaya gəliblər. Tofiq Bayramın bu günlərə də öz baxışı var idi: "On beş dekabrda sən doğulmusan, ay ustad, on altı dekabrda mən. Sən dillər əzbəri rəssam olmusan. Yazıram, pozuram xırda-xırda mən. Həyatda fərqi-miz bircə gün imiş. Sənətdə fərqi-miz yerlə göy qədr". Bu sadəliyin, həm də aliliyin arxasında nəhəng bir şairin böyük ürəyi çırpınırdı. Onlar, əslində canlarından artıq sevdikləri bu yurdun igid əsgərləri oldular. Birinin silahı fırça, o birinin əlində qələm. Biri qeyri-adi rəsm əsərləri, digəri də şeirləri ilə qəlbləri fəth etdi. Onların yaratdıqları, müəllifləri əbədiyyə apardı. Tofiq Bayram "Ruhun şad olsun" adlı bir şeirində dostunun son arzusundan, vəsiyyətindən söz açıb:

**Dedi məzarımı kəndimizdə qazın,
Yanıma bir fırça qoyun, bir çiçək,
Adıca bir daşa adımı yazın,
Xətrimi istəyən özü gələcək,**

**Qələm çək hər dərdin, əzabın üstə,
Fırçanı intizardan qoy azad olsun!
Heykəlin ucalıb məzarın üstə,
Səttar Bəhlulzadə, ruhun şad olsun!**

Sənin də ruhun şad olsun, Tofiq Bayram! Vəsiyyətinə əməl ediblər. Müqəddəs ünvanda da yanaşı uyuyursunuz. Doğmalarınız sizi heç unutmurlar. Sənin bir şeirindəki qəlbini xiffəti məni də çox göynətmişdi ki, Səttarın öz ocağında yeri boş qalıb, övlad əvəzinə qəm atası olub. Məzarınızi ziyarət edəndə gördüm ki, Səttar Bəhlulzadənin min-bir məhəbbətlə tabloları köçürdüyü gül-çiçəkləri indi sədaqətli əzizlərin, hər ikinizin qəbrinin üzərinə düzüblər. Bura lap gülüstana çevrilir. Abidələriniz də yanaşı. Birinizin əlində fırça, birinizin də əlində kitab və abidələrinizin önündə dayanmış insanlar... Elə bu yazıdan da sənin şeirlə ayrılıram:

**Cavanlıq tez yanan odun kimidir,
Söndümü, soyuyur axır közəcən.
Qocalıq vəfalı qadın kimidir,
O, səndən əl çəkməz son nəfəsəcən.**

Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyəsi əsasında hazırlanıb.